

هنردرمانی خلاق

نظریه و کاربرست در روان‌درمانی هنری

دیوید ادواردز

پیش‌درآمد و ویرایش

دکتر علی زاده‌معتمد

مترجمان

سعید دهنوی، مریم محبی، الهه احدنژاد تبریزی

این کتاب ترجمه‌ای است از:

Art Therapy

David Edwards

Edwards, David

سرشناسه: ادوارد، دنیس ویلیام
عنوان و نام پدیدآور: هنر درمان: خلاق، نظریه و کاربرد در روان‌درمانی هنری / دیوید ادواردز؛ مترجمان سهیل دهنوی، مریم محبی، الهه احدنژاد تبریزی
مشخصات ناشر: تهران: نشر قطره، ۱۳۹۰
مشخصات ظاهری: ۲۰۴ ص
فروست: سلسله انتشارات - ۱۸۵۰. روان‌شناسی - ترجمه - ۲۰۸
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۹-۸۶۳-۲
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
یادداشت: عنوان اصلی: Art Therapy, 2004
موضوع: هنر درمانی
شناسه‌ی افزوده: دهنوی، سعید، ۱۳۶۲ - مترجم ،
شناسه‌ی افزوده: محبی، مریم، مترجم
شناسه‌ی افزوده: احدنژاد تبریزی، الهه، مترجم
شناسه‌ی افزوده: زاده‌محمدی، علی، ۱۳۳۸ - ، پیش‌درآمد، ویرایش
رده‌بندی کنگره: ۴۱۳۹۴ الف ۹ / RC ۴۸۹
رده‌بندی دیویی: ۶۱۶ / ۸۹۱۶۵۶
شماره‌ی کتاب‌شناسی ملی: ۴۱۵۳۰۱۲

ISBN: 978-600-119-863-2

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۹-۸۶۳-۲

نشر قطره

هندردمانی خلاق

دیوید ادواردز

مترجمان: سید محوی، مریم محبی، الهه احدنژاد تبریزی

چاپ اول: ۱۳۹۵

چاپ: دیجیتال نقش

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

بها: ۱۵۰۰۰ تومان

استفاده از این اثر، به هر شکلی

بدون اجازه ممنوع است.

خیابان دکتر فاطمی، خیابان شیخلر (ششم)، کوچه‌ی بنفشه، پلاک ۸

تلفن: ۳-۵۱ ۳۳ ۹۷ ۸۸

دورنگار: ۹۶ ۸۹ ۹۶ ۸۸

کد پستی: ۱۴۱۵۶۷۳۳۱۳

www.nashreghatreh.com

info@nashreghatreh.com

nashr.ghatreh@yahoo.com

Printed in the Islamic Republic of Iran

فهرست

۹	 پیش درآمد
۱۳	 مقدمه
۱۷	 فصل اول: هنردرمانی چیست؟
۳۷	 فصل دوم: تاریخچه‌ی هنردرمانی
۶۱	 فصل سوم: ظهور هنر درمانی به عنوان شغل در انگلستان
۷۳	 فصل چهارم: چارچوب‌های ارجاعی: روان‌کاوی، هنر و هنردرمانی
۱۰۹	 فصل پنجم: آموزش: از مبتدی تا حرفه‌ای
۱۲۳	 فصل ششم: مسائل حرفه‌ای
۱۴۱	 فصل هفتم: چشم‌انداز بین‌المللی
۱۶۷	 ضمیمه: بیش‌تر بدانید
۱۷۷	 منابع (Reference)

پیش درآمد

ارزش ممتاز و متمایز انسان و اکسیر شفقتش او، در آفرینندگی و تخیل خلاق اوست؛ ساحتی که هنر به سادگی در آن ورود می‌کند و به بیان و آفرینش می‌پردازد. هنر زبان خیال و تصور خلاق است که تفکر و الهام با بال و پر آن پرواز می‌کند و خود را گسترش می‌دهد. هنردرمانی نیز تنها شیوهی درمان‌گری است که حضور خلاقیت و احساس را به سرحد انگیزش، ایده و الهام می‌رساند، از این‌روست که روان‌تحلیل‌گران به بررسی پای بین هشیار و ناهشیار می‌دانند و عصب‌شناسان آن را نیروی یکپارچگی عملکرد نکره‌ها را راست و چپ مغز می‌شناسند و هنردرمان‌گران وحدت‌مدار نیز هنر را برانگیزاننده توجه احساسی عاشقانه برای حضور وحدانی می‌دانند. در مجموع هنردرمانی روشی برای انطباق، سازگاری و بستن ایده خلاق و فعال حسی و حرکتی برای مواجهه با مشکلات و اختلالات فردی با استفاده از ابزار تصویری و تصویری است.

درآمد

نیاز به هنر امری همگانی است و همه‌ی افراد با هر ویژگی نیاز به آن دارند تا خیال خود را از آشفتگی و فشار زندگی روزمره به آرامش و اتصال برسانند و از نیروی والایش‌گر و شفابخش آن بهره‌گیرند، هر کس لازم است با ظرافت خوبگیرد تا در هنگام نیاز با آن ارتباط برقرار کند،

آن چنان که یونگ دوره‌ای را برای تسکین و تحلیل خود هر روز به ساحل دریا می‌رفت و با استفاده از گل، آب و سنگ ریزه مانند آلا می‌ساخت و بین خود و تصاویر گفت‌وگویی شکل می‌داد و مسائل درونی خود را آشکار و بازنمایی می‌کرد و تصورات درونی خویش را ترسیم، نقاشی و مجسمه‌سازی می‌کرد و این روش را به مراجعان خود نیز توصیه می‌کرد. هر کس می‌تواند یونگی برای خود باشد و هر جا که به ابراز احساسات، بازگویی تالمات و باز توانی حسی و حرکتی نیاز دارد به هنر رجوع کند، احساس خود را ملایم و مثبت کند، در هر جایی که نیازی سریع باشد هنر انگیزشی بی‌مانند و الایش‌گری سریع است. گستره‌ی کاربرد و ارتباط با رسانه‌های هنر چنان وسیع است که به هر شخص از کودک تا سالمند و از متفکر تا عامی با هر سطح فکر و نیاز و نگرشی پاسخ می‌دهد. هم برای کسانی که در پی زبان و مفهومی متعالی هستند و می‌خواهند ذهن خود در جهت تعالی ترغیب و تذهیب کنند و هم برای کسانی که به دنبال بیان و تخلیه نازان می‌خواهند هیجان سطحی خود را با التذاذی ابتدایی سرگرم و سبک کنند.

آواز

تاریخ و علاقه‌ی ایرانی بی‌تردید بسیار از هر چیز به آثار و توجهی هنری شناخته می‌شود، طبع و سرشت شیدایی وجود ایرانی پر از شور و نشاط تخیل و توجه وحدانی است که محیط و درون پر تلاطم خاطر ایرانی را تسکین و اعتدال و تعادل بخشیده است. آثار گوناگون در شعر و ادب و عرفان و هنر ثمره و تجلی حال ایرانی است. بیات عرفانی و هنر ایرانی شفاف‌بخش و درمان‌گر است و دل را خشنود و ذهن را متصل می‌سازد. ایران چشمه‌ای از تخیل خلاق در خود دارد که مترصد فرصت است که چون به این فرصت نایل آید، وق خود را متجلی می‌کند.

چهار مضراب

نکته‌ی شگفت‌انگیز این است همه‌ی پدیده‌های جهان تبلور و بیانی هنری چه تلخ و درام و چه پرشور همراه با پیامی خلاق و رهگشادر خود دارد. هر جز جهان تابلوی تصور و تخیل آدمی است، به هر سو که بنگری او را می‌بینی و اگر نیک بنگری در او رفت و آمد می‌کنی. کار هنردرمان‌گر پرورش روحیه و نگاه زیباشناختی مراجع است تا تغییری در توجه و دقت، ارتباط و همدلی، سازگاری و بهبود او بگذارد به بیان دیگر در همه‌ی کثرت‌هایی که زندگی وحدت آن را کشف کند و با آن هماهنگ و همراه شود و به سازگاری و سبکبالی و اعتماد به خویشتن رسد

و حضور پیوسته و مثبت در این جا و اکنون را در خود خلق کند و ببیند. لذا با کمک هنردرمان‌گر می‌توان با ابزار هنری احساسات و دلهره‌ها و نگرانی‌ها فهم تازه‌ای از خود و زندگی بدست آورد و خویش را گسترش داد و راه‌حل‌های مناسب را کشف کرد.

تصنیف

امروزه هنردرمانی به شکل فزاینده‌ای به مانند روان‌درمانی به کار برده می‌شود؛ هنردرمان‌گران ترانسته‌اند زبان هنر که جلوه شهود و ناخودآگاه و تخیل خلاق ذهن آدمی است را با ابزار رسانه‌ای هنری مانند نقاشی، کلاژ، نمایش، ترانه و شعر و موسیقی به طور مستقل در شکل هنری و هم تلفیقی با رویکردهای روان‌درمانی از جمله روان‌تحلیلی، رفتاری، انسان‌گرا، شناختی، رنی، سیستمی، روایتی، راه‌حل محور و وحدت‌مدار یکپارچه سازند و بکار گیرند. هم‌اکنون هنردرمان‌گران در بیمارستان‌ها، مدارس، مراکز درمانی، زندان‌ها ضرورتی کاملاً شناخته شده رایج است و استفاده از آن برای مراجعان با سنین مختلف کودکی و بزرگسالی با اختلالات روان‌شناختی و روان‌پزشکی و همه‌ی بیماری‌های جسمی هم کاملاً تجربه و تأیید شده است. هرچند از عمر رشته‌ی هنردرمانی در دانشگاه‌های جهان بیش از نیم قرن می‌گذرد اما عدم وجود این رشته در دانشگاه ایران غفلت بزرگی است در کشوری که هنرخیز است. آن‌چه که در حال حاضر در کشور ما تحت عنوان هنردرمانی انجام می‌شود کارهای تجربی عازقه‌ان و اندک دانش‌آموختگان این رشته است. فقر بسیار جدی در ترجمه و تالیف کتب هنردرمانی وجود دارد و چون تجربه‌ی دانشگاهی وجود ندارد آموزش و پژوهش نیز اندک است. مدرن علمی و تجارب دانشگاهی به چند کتاب و چندین رساله دانشگاهی محدود می‌شود. این وصف اشتیاق و علاقه دانشجویان به شناخت و استفاده از این رشته فوق‌العاده است. در بهانه‌های مختلف در صددند که پایان‌نامه‌های خود را در این موضوع بدارند.

فرود

کتاب حاضر به اختصار و دقت تاریخچه و سیر هنردرمانی را در کشورهای پیشرو و همچنین تحول هنردرمانی را از آغاز تاکنون پی‌گرفته و مهمتر از آن فرایند هنردرمانی خلاق و روان‌درمانی هنری را با مثال‌هایی روشن توضیح می‌دهد؛ هم‌چنین آدرس و سایت انیستیتوها، انجمن‌ها و نشریات علمی معتبر هنردرمانی در این کتاب معرفی شده‌اند. این کتاب مختصر و

مفید، بنیادی و کاربردی است و بخشی از خلا و کمبود جدی در ترجمه‌ی کتب هنردرمانی را تامین می‌کند. روان‌شناس و هنردرمان‌گر آقای سعید دهنوی و همکاران خوش‌ذوقش با حس و درکی قوی کتاب حاضر را با نیازی اندک به ویرایش ترجمه کردند که یک‌دست و روان است. سعید دهنوی با ذوقی فطری و طبعی هنری که در او سراغ دارم در جای اصیل و واقعی خود ایستاده و طی مسیر می‌کند.

دکتر علی زاده محمدی (دانشیار دانشگاه شهید بهشتی)

www.ketab.ir

مقدمه

امروزه حرفه‌ی هنردرمانی یا روان‌درمانی هنری نسبت به سال ۱۹۸۲ که من وارد این حرفه شدم، تغییرات قابل توجهی داشته است. در آن زمان اکثر هنردرمان‌گران در آسایشگاه‌های بزرگ واقع در حومه‌ی شهرهای بزرگ کار می‌کردند و تعلیم هنردرمانی در آغاز راه دراز خود بود. وانگهی در آن زمان هنوز در انگلستان هنردرمانی به عنوان یک حرفه‌ی کاملاً رسمی و مورد تأیید سازمان بهداشت جهانی شناخته نشده بود و هیچ نوع قانون یا سیاست مشخصی برای هدایت هنردرمان‌گران در کار وجود نداشت. دستیابی به نظارت بالایی با مشکل مواجه بود و پیشرفت‌های حرفه‌ای مداوم و اقدامات مبتنی بر شواهد، در آن زمان هنوز تأثیر و کارکرد امروزی را نداشتند. در اوایل دهه‌ی ۱۹۸۰ متون به چاپ رسیده در این زمینه بسیار اندک بود و کتاب‌های مربوط به هنردرمانی در اصل مربوط به آمریکای شمالی بود و دسترسی به آن‌ها دشوار. در واقع سال ۱۹۸۴ بود که برای اولین بار کتابی در انگلستان به چاپ رسید و چشم‌انداز امروزی را در زمینه‌ی هنردرمانی ارائه کرد، (دالی^۱ ۱۹۸۴).

در طول دو دهه‌ی گذشته که آسایشگاه‌ها بسته شد و فرصت‌های شغلی جدید ایجاد شدند، هنردرمان‌گران کارشان را در حیطه‌های جدید توسعه دادند و متون در دسترس به صورت چشمگیری افزایش یافت. کتاب‌های مربوط به هنردرمانی هم افزایش یافته هرچند بیش‌تر این

کتاب‌ها برای متخصصان نوشته شده است تا برای خوانندگان معمولی. هدف این کتاب هم مانند دیگر مجموعه کتاب‌های منتشر شده در زمینه‌ی «درمان‌های خلاقانه‌ی عملی»، ارائه‌ی متنی واضح، قابل استفاده و آموزنده در هنردرمانی است، به شیوه‌ای که نیاز به دانش اولیه در این رشته ندارد. ضمن این که امیدوارم این کتاب برای درمان‌گرهای هنری در انگلستان و جاهای دیگر مؤثر واقع شود، در اصل برای دانشجویان، درمان‌گران و دانش‌آموختگان رشته‌های مرتبط، مراجعان آتی و هر کسی که ممکن است علاقه‌مند به کشف استعداد هنردرمانی برای افزایش رشد شخصی خود باشد، نوشته شده است.

فصل یک به پرسش ساده و فریبنده‌ی «هنردرمانی چیست؟» پرداخته می‌شود. در این فصل به توضیح این موضوع می‌پردازم که هنردرمانی چه چیزی است و چه چیزی نیست. هم‌چنین به بررسی این موضوع می‌کنم که هنردرمانی منحصرأ چه چیزی را باید ارائه کند، کجا و با چه کسی. در فصل دوم و سوم به تاریخ و روند توسعه‌ی این حرفه پرداخته می‌شود. در ابتدای این فصول ریشه و خاستگاه آن دسته از عقایدی مطرح می‌شود که باعث توسعه‌ی هنردرمانی شده‌اند. از جمله پیشرفت هنرهای بصری، روان‌پزشکی و روان‌کاوی. فصل سوم به صورت تخصصی‌تر به بررسی حرفه‌ی هنردرمانی در انگلستان می‌پردازد. فصل چهارم به اکتشاف اساس نظریه‌ی هنردرمانی، ادوات و توجهی ویژه به رویکردهایی دارد که نظریه‌ها از آن‌ها نشئت گرفته‌اند. از تحلیل‌های روانی بای کمک به هنردرمان‌گران جهت درک و شناخت بهتر روند درمان و تصاویری که راجع‌ال‌خاطر کرده‌اند، استفاده شده است. در فصل پنجم به بررسی مجموعه‌ای از موضوعات مرتبط با اقدامات بالینی در هنردرمانی پرداخته می‌شود که شامل ارزیابی، هنردرمانی فردی و گروهی، استفاده از شواهد و نتیجه‌گیری‌هاست. در فصل ششم به شرح آموزش‌هایی که هنردرمان‌گران در انگلستان دریافت می‌کنند، پرداخته شده است. موشکافی این موضوع بررسی روش‌های سازماندهی آموزش‌های مربوط به هنردرمانی است به همراه پرسش‌هایی از قبیل این که چه کسی آموزش می‌بیند تا یک هنردرمان‌گر شود و چرا. فصل هفتم به شرح زیرساخت‌های حامی حرفه‌ی هنردرمانی در انگلستان می‌پردازد، و به موضوعاتی مانند ثبت هنردرمان‌گران، اصول و قوانین، اقدامات حرفه‌ای، نظارت، تحقیقات و پیشرفت‌های دایمی این حرفه توجه ویژه‌ای می‌شود. از آن‌جا که هنردرمانی مصادیق متعددی دارد، فصل آخر، یعنی فصل هشتم، چشم‌اندازی جهانی از هنردرمانی عرضه می‌کند. در این فصل شمایی کلی از توسعه‌ی حرفه‌ی هنردرمانی در اروپا، ایالات متحده، کانادا و استرالیا ارائه می‌شود. در این کتاب عکس‌ها و موارد اصولی برای توصیف شیوه‌ی هنردرمانی مورد استفاده واقع می‌شود. برای حفظ رازداری اسامی مراجعان

تغییر داده شده و جزئیات موارد با جرح و تعدیل بیان شده است.

زمانی که نوشتن درباره‌ی هنردرمانی را با چشم‌اندازی گسترده انتخاب کردم، کاملاً از محدودیت‌های موجود بر سر راه این کتاب آگاه بودم. با توجه به ماهیت کارم که اساساً در مورد سلامت روان بزرگسالان بوده، موارد مورد بحث شامل کودکان، سالخورده‌گان یا مراجعینی که دچار مشکلات یادگیری یا دیگر ناتوانی‌ها بوده‌اند، نمی‌شود. به علاوه با در نظر گرفتن هدف این کتاب همیشه این امکان وجود نداشته که توجه زیادی را که موضوع کتاب می‌طلبیده به آن مبذول داشت. بنابراین با هدف کمک به خواننده دو ضمیمه فراهم کرده‌ام تا بتواند هرگونه شکاف قابل درک در متن را برای خود پر کند. اولین ضمیمه فهرست کتاب‌های مقدماتی است. این فهرست به علاوه‌ی مرجع اکثر مشارکت‌های مهم اخیر در مورد مقالات مربوط به هنردرمانی خصوصاً در آنلس از بسیاری از حوزه‌های تخصصی‌ای را که هنردرمان‌گران امروزه در آن مشغول به کار هستند پوشش می‌دهد. در ضمیمه‌ی دوم منابع اطلاعاتی به روز شده با استفاده از اینترنت در زمینه‌ی هنردرمانی و موضوعات مرتبط از جمله سازمان‌ها و آموزش‌های حرفه‌ای ارائه شده است.

دیوید ادواردز